

JORDI AIXALÀ

Artesà d'instruments de música tradicional

Cesc Sans

Una riera potser no és el millor lloc per construir instruments, però el Jordi Aixalà té la seva casa i taller a la vora de la riera de Maspujols, al terme de Riudoms, al bell mig de la comarca del Baix Camp. Allí ens hi hem trobat un matí, com tants d'altres matins, per fer-la petar una estona sobre allò que a mi com a intèrpret i ensenyant, i a ell també com a intèrpret i, sobretot, com a constructor ens té atabalats. I és que el Jordi és tan apassionat de la seva feina que està constantment preocupat a millorar els seus instruments i fer-los pràctics a tots els gustos. Algún punt d'incert deu tenir quan són tocats habitualment per molts músics d'arreu dels Països Catalans i d'una mica més enllà. Deixem córrer les nostres veus, no fós cas que aquest mediterrani capició se'ns endugués d'un aiguat les

nostres paraules, els instruments i la música d'una revolada.

Jordi, en primer lloc, voldria demanar-te, si et plau, com vas anar a parar al món de la cultura i la música tradicional. No ben bé a construir instruments, sinó al coneixement de les tradicions...

L'any 1978 ens trobàvem una colla d'amics amb iniciatives al voltant del teatre, i ens vam enredar a fer coses d'animació infantil. Necessitàvem música, i vam decidir comprar instruments: un clarinet, un saxo, un trombó... De tot allò en va sorgir el grup «Taronjada Natural». Vam començar a fer cercaviles, i llavors vam començar a pensar en les gralles. El Pere Rius, que venia dels cursets de gralla del

Jaume Arnella a Cornudella, va ser qui ens va engrescar.

Com que sabíem tocar, ens van deixar les gralles de l'Ajuntament de Reus per poder tocar amb els gegants, perquè els que havien tocat fins llavors ja eren grans i tot just començaven a gestar-se els Grallers de Reus. Jo hi anava a vegades tocant la caixa, substituint el Jordi Blanchart. Va ser ja una vinculació directa amb la música tradicional.

I llavors arriba un moment en què et plantejes fer instruments.

A casa meua teníem una torneria. Jo he vist torns tota la vida, i m'agradava veure com treballava el Josep Bieito, que feia anar el torn de mà i que d'alguna manera és qui me'n va ensenyar. El meu pare duia els torns mecànics, amb els quals preparava les peces per als torns automàtics. Amb la fi de «Taronjada Natural» em vaig vincular amb el món casteller: vaig començar de baix, però per una lesió em vaig posar a tocar la gralla. La primera que vaig tenir —de dues claus—, la vaig aconseguir canviant-la per una moto!

De fet el primer encàrrec que tinc com a torner va ser la construcció dels barrilets de les macs dels diables de Reus. És el 1984 quan el Salvador Palomar em demana si puc construir, a partir d'uns plànols de François Vanczak, un sac de gemecs. Vaig comprar el primer bót a Móra d'Ebre, vaig haver d'encarregar les eines, buscar les fustes..., crec que me'n vaig sortir, i fins ara.

I d'aquell primer sac a ara, quin tipus d'instruments construeixes?

85

LUTHIERS

Crec que per tirar endavant ens hem d'especialitzar una mica. Hi ha molts tipus d'instruments que desconec. Jo, per exemple, no faig dolçaines valencianes, però a vegades hi ha algú que me'n demana rèpliques d'històriques i només vol que els hi faci jo.

Genèricament, faig sacs de gemecs en do i do#, gaites de boto en do i xeremies en do#, encara que a vegades les faig en do o en re. També faig gralles seques afinades en sol, tarotes segons el model del Museu d'Arts i Indústries en fa, reproduccions d'una dolçaina de les dites morellanes, construïda pel Tio Calavera de Sogorb, dolçaines de les terres de l'Ebre i trompes de Graus.

Et consideres més aviat un luthier de sac de gemecs?

És un instrument que m'agrada molt. Quan vaig construir el primer, vaig pensar que l'havia de tocar i volia fer el possible perquè cada cop anés millor. He volgut entendre altres cornamuses, ja sigui a Galícia, Bretanya..., però hem de pensar que el nostre té personalitat pròpia. Un sac i una gaita gallega no s'assemblen en res, són dues concepcions molt diferents de les cornamuses.

Quin tipus de fustes fas servir? Què et demanen?

Bàsicament, *granadillo* i *cocobolo*, i del país, boix —que és una fusta que ara treballem molt però que d'aquí deu anys valdrà el seu pes en or—; ocasionalment, ginjoler —que no se'n troba

gaire—, i estic començant amb l'ametller, que si és de qualitat, té un timbre molt bonic.

I a tu, quina t'agrada més treballar?

Les fustes del país són especialment agraïdes. M'agrada treballar el ginjoler, però amb la que passo més hores és amb el boix. La fusta reina per fer instruments és el granadillo, però un sac de gemecs d'aquesta fusta és bastant pesat, i és un problema.

La gent, valora el que costa construir un instrument?

Taxativament, no. La gent no valora gens el cost d'aquests instruments. La fusta no és barata, i

encara ho serà menys amb el pas dels anys. A vegades em diuen que per les hores que em passo tornejant hauria de cobrar menys. Molts no valoren que és un producte artesanal, que dos instruments construïts amb la mateixa fusta, les mateixes mides, fins i tot, el mateix tipus de canya, no tenen perquè respondre igual, i aquí hi entra la professionalitat del constructor, que intenta resoldre tot això.

Penso que hi ha una distància entre els que toquen i els que construeixen. Crec que molts dels que construïu no us ajudeu de l'experiència dels músics. Què et sembla?

matí, vespre i nit...

som amb tu

CAFÉ LISBOA

PLAÇA DR. COLLADO, 9

TEL. 963 919 484 - 46001 VALÈNCIA

87

LUTHIERS

Jo, com a luthier, puc trobar uns problemes i tú, com a músic, uns altres. A partir d'aquí ens hauríem de coordinar i ser conscients que tots aportem coses per millorar els instruments. Necessito que els que toquen em diguin coses, que crec que m'han ajudat a evolucionar. Tots hauríem de fer alguna cosa, tant els que ens hi dediquem professionalment com els aficionats, toquin bé o malament. Està bé que hi hagi gent que investigui i trobi instruments antics, que remeni arxius, que busqui repertori. L'important és que els instruments es vegin i se sentin, però sense fer bestieses!

Tinc la sensació que el món dels intèrprets ha avançat molt més que el dels luthiers. Amb poc temps hem passat d'uns músics

gens preparats a estar-ho bastant —o una mica més—, mentre que el dels constructors...

En general fem moltes capelletes i cadascú es guarda els seus coneixements. Fins a cert punt és lògic, tots tenim les nostres tècniques personals. És molt important que si fem unes escoles, i com a intèrprets trobem problemes, ho transmetem al constructor. Els músics —jo també m'hi incloc— sempre ens queixem. A més —encara que sigui un tòpic—, sempre hi ha el problema de les canyes, que al cap i a la fi és l'element que més varia. Constantment estem modificant per avançar. Per fer tot això cal invertir molts diners en eines que són molt cares, i la música tradicional està bastant desproveïda d'ajudes.

En comptes de tenir definits els instruments i treballar-los tecnològicament, cada constructor fa el seu model.

Crec que el gran problema és el desconeixement dels instruments, així de clar! Per exemple, a l'hora de construir gralles, jo vaig partir d'un model Casellas. En vaig treure les mesures i en vaig corregir la tercera i la sèptima. Em va donar l'afinació en sol, però veig que tothom ha anat agafant un diapasó més baix. El que vull dir és que no tothom parteix de la mateixa base, i fins i tot hi ha qui parteix de models estrangers, especialment en el cas del sac, en què la influència del món celta hi és molt present. Sembla que no ens estimem la nostra música!

xaloc música
 FOLK DE LES ILLES BALEARS
 contactes: tel 0034 971 662 737
 e-mail xalocmusica@hotmail.com
www.mallorcaweb.net/xalocmusica

discografia:
Xaloc Música (1992)
Camins i Rondalles (1997)
Mihrayan (2000)
Capicua (2002)
Sort (2003)

Airecel
 el seu nou disc

Airecel
 xaloc música